

Atelierul
FILOLOGIE SLAVĂ (LIMBA ȘI LITERATURA UCRAINEANĂ)

CZU 391(=161.2)

ІСТОРИЯ ОДНІЄЇ СОРОЧКИ

Юлія БОРОВИК, студентка, Факультет Словесності,
Бельцький державний університет імені Алеку Руссо
Науковий керівник: **Діана ІГНАТЕНКО**, др., лект. унів.
Науковий консультант: **Людмила ЧОЛАНУ**, лект. унів. сун.

Rezumat: *Articolul este dedicat unuia dintre tipurile portului popular ucrainean pentru femei – o cămașă brodată, ie. În special, se vorbește despre broderia Bucovinei, realizată în conformitate cu tradițiile țesutului ucrainean din regiune. Istoria cămășii începe de la sfârșitul secolului al XIX-lea într-un sat la Bucovina din Ucraina, trece prin viața a 5 generații de femei din aceeași familie și se păstrează acum în municipiul Bălți, Republica Moldova. Studiul istoriei unei cămăși poate descrie un fenomen din istoria culturii migrante a ucrainenilor din Moldova.*

Cuvinte-cheie: *istoria, cultura și tradițiile ucrainenilor din Moldova, țesut, cămașă, broderie, amuleță.*

Слово вишиванка знайоме кожному українцю з дитинства. Душевно торкають знайомі змалку рядки: «Рано вранці на світанку вишиваю вишиванку»; «А найменшому – Іванку – дала казка вишиванку». Символічний образ сорочки-вишиванки часто зустрічається в піснях, народних чи авторських, що стали народними, найвідомішими з яких є «Два кольори», «З вечора тривожного аж до ранку вишивала дівчина вишиванку».

Загальновідомо, що для українця вишиванка – не просто одяг. Це поняття дуже особливе: особисте, рідне, святе. Вишиванка – символ, який зберігає наше коріння, ідентичність, розуміння себе. Це – наша історія, міфологія, релігія, давнє мистецтво наших предків, душа нашого народу. У вишиванці зашифровано наш генетичний код.

Українська вишиванка – це символ здоров'я та краси, щасливої долі і родової пам'яті, порядності, чесності, любові та святковості. Крім того, вишиванка – оберег, який українці свято бережуть, передають з покоління в покоління, з роду в рід.

Сорочка-вишиванка – це один з найдавніших елементів національного одягу. Назва *сорочка* є праслов'янського походження (*sorky) [5]. Термін *вишиванка* виник пізніше у значенні «вишита сорочка» [6].

У вишивці сакральне значення має все – від ниток, походження тканини до орнаменту, кількості стібків і кольору. Найдавнішою в різних регіонах України є вишивка білим по білому, чорним по білому, чорно-червоним по білому. Рукоділлю передувала довга процедура відбілювання чи фарбування ниток. За мотивами, орнаменти вишиванки ділять на три групи: геометричні, рослинні та зооморфні, які відображають елементи символіки стародавніх вірувань, культів.

Раніше у вишиванні використовували лляні або конопляні нитки, які фарбували натуральними барвниками в різні кольори. Одяг розшивали

геометричними візерунками, у вигляді рослинних, весняних мотивів. Окрім квітів й листя зустрічалися інші орнаменти – птаці, крилаті коні, «берегині» тощо. Найдорожчі вишиванки обробляли золотими або срібними нитками. Деякі моделі повністю вишивалися бісером, тому їх вага інколи досягала 10 кг. Такі вироби були доступні тільки заможним сім'ям: бісер у ті часи провозили з інших країн і коштував він дуже дорого [2].

У кожному регіоні є свої традиції вироблення вишиванки. Свої яскраві особливості має й буковинська вишиванка. Жителі регіону виготовляли сорочки з особливою ретельністю, передаючи традиції цієї майстерності своїм дітям чи онукам [2].

Буковинська вишиванка – це оригінальна та популярна, одна з найпоширеніших моделей на території України. Традиційно буковинська сорочка, як і інші українські сорочки, зшита з двох частин полотна і вставкою з боків. Це продиктовано умовами часу: на той час полотно з тонкого льону було шириною 40-50 см, тому і додавали вставки з боків («розточували»). Всі шви сорочки і мережка, яка називалась «цирка», виконано білими нитками. Рукав внизу призбираний, як і розріз на шию. Всі шви сорочки об'єднано особливим швом – «мережкою».

Цікавим є процес вибору кольорів та візерунків вишиванки, на які майстрині переносили народні прикмети та повір'я. Вони енергетично себе захищали тими символами, які вишивали. Одяг був луденням (облаченням). Значення закладали не тільки у візерунки, а й у силует самого одягу. Орнаменти не просто прикрашали одяг, а й виконували давні магічні функції захисту від зовнішніх небезпек, злих духів чи недоброго ока [4].

Також кольори та візерунки вишиванки виконували функцію ідентифікації: малюнок, колір, техніка свідчили про походження, стать, вік, статус носія. Заміж у давнину виходили у 16-18 років. Юним жінкам хотілось виглядати солідніше. Двадцятилітні охоче носили яскраве вбрання, сорочки вишивали червоними квітами із зеленим листям. Чим старшою ставала жінка, тим більш строгим був її одяг, менше в ньому червоного. У вбранні вдів та літніх жінок переважали темні барви з червоно-чорною вишивкою [7].

На Буковині для вишивки сорочок найбільш часто обирали червоний та чорний кольори.

Червоний колір – найбільш поширений колір української вишивки, наші предки говорили, що ця фарба наповнює позитивною життєвою енергією, символізує любов до людини, до життя, енергії сонця, радості.

Чорний колір вишивки асоціювали з землею та її плодючістю, оскільки земля – головна годувальниця наших предків. Але не в усіх регіонах країни так вважають. Часто в Україні вишивка була червоно-синя, бо тоді не було природних барвників, які б утворювали чорний колір. Проте на Буковині було чимало чорних орнаментів, оскільки було розвинуте вівчарство і, як наслідок, було багато чорної шерсті [4]. Чорна вишивка на одязі обіцяє власнику багатство та добробут.

У нашій родині також збереглася сорочка-вишиванка, яку вишивала моя прапрабабуся Тодосія Бражук. Ця старовинна сорочка має цікаву історію і зберігається як оберіг нашого роду і родової пам'яті.

Метою нашої роботи є дослідження походження та історії стародавньої буковинської сорочки, що була виконана наприкінці XIX – початку XX століття та сьогодні зберігається в нашій родині.

Для отримання інформації про походження та історію старовинної сорочки-вишиванки автор статті звернулася до респондента – Меланії Боровик (1952 р. н.), яка розповіла цікаву історію сорочки та її значення в історії роду.

За розповіддю М. Боровик, Тодосія Бражук народилася приблизно в 1880 році, в селі Мошанець, яке знаходиться на правому березі Дністра, в Кельменецькому районі, в Чернівецькій області, на той час Хотинського повіту. Сорочку, яка збереглася в нашій родині, прапрабабуся шила і вишивала приблизно в кінці 19 – на початку 20 століття. Припускаємо, що ця вишиванка була зшита, коли Тодосії було 15 років.

Вишита сорочка червоними та чорними нитками. На передній частині сорочки вишиті пташки. Солов'ї та зозулі – ознаки дівочого рушника. На задній частині, на рукавах вишито квіти, які відображають чистоту і процвітання роду. Саме тому весільний наряд вишивають квітами. Вони означають постійне оновлення і нескінченність [3].

Ця вишиванка характерна для того часу на території Буковини: це була святкова сорочка, хоча і за кроєм простіша жіноча сорочка («хлоп'янка»), яка вдягалася на кожний день. Про те, що вона святкова, говорить те, що вона прикрашена на плечах, по всій довжині рукава, зліва і справа на грудях і спині.

Обгортку теж виткано по-буковинськи. Плахту ткали в Чернівецькій області, куди румуни завезли свої верстати й власну технологію виготовлення. Спочатку буковинська обгортка була чорною з маленькими смужками білого шовку [4].

Сама сорочка вироблена з тонкого лляного полотна, а низ, як це часто бувало, пришивався з доморобного грубого полотна. Грудина прикрашалася не так рясно, оскільки була закрита іншими елементами вбрання (кептарем або курканкою).

Вишивка на сорочці виконана хрестиком, що характерно для традиційних українських способів вишивання кінця 19 – початку 20 століття.

Історія нашої сімейної сорочки-вишиванки тісно переплітається з історією нашого родоводу, зокрема з долею його жінок.

Тодосія Бражук вийшла заміж в 26 років, що на той час вважалось пізнім шлюбом, тому що вона була бідною дівчиною, тобто в приданому у неї було мало землі. Заміж вийшла за вдівця Івана Кушніра, у якого вже було четверо дітей. Цим і пояснюється кольорова особливість сорочки, саме поява в ній чорного кольору.

У 1909 році Тодосія народила сина Миколу, а в 1911 році – Федора. Микола одружився в 1931 році на Марії Сухар. Тоді Тодосія жила в родині старшого сина Миколи. Після Великої Вітчизняної війни, в 1946-1947 роках, в Україні був голод. Люди виносили з дому все цінне: подушки, одяг. Вони віддавали це за маленький шматочок хліба, щоб не померти з голоду. Марія Кушнір (Сухар) їздила в Дрогобич, в дорогу брала з собою сина, наймалася на роботу і дуже важко заробляла, щоб прогодувати хоча б його. Але з дому нічого не виносила.

Навіть вишиванку, яку на той час можна було продати за досить велику суму вона не чіпала, а зберігала як особливу, недоторкану цінність. Це були важкі роки.

У 1962 році Тодосія Бражук, автор вишиванки, померла, залишивши її у спадок невістці, оскільки рідних дочок не мала. Так, сорочка-вишиванка ставала оберегом для нашого роду.

У 1952 році Марія Сухар народила другу дитину – дочку Меланію (Боровик). Вишиванка у спадок перейшла до Меланії. У шкільні роки (1965-1966) Меланія виступала в ній на сцені, будучи учасником художньої самодіяльності. Сорочка спочатку була в комплекті з двома поясами, але з часом, вони були загублені. Є припущення, що були вкрадені на одному з виступів 1965-1966 року. У 1969 вона переїхала до Молдови на заробітки, де вийшла заміж. Сорочка залишилася з нею, як пам'ять про прабабусю. Сьогодні ця сорочка у прекрасному стані зберігається у неї вдома. Як оберіг нашого роду, вона дійшла до цих часів неушкодженою [1].

Цінними є не тільки походження, тривала, складна і важлива для нашого роду історія сімейної сорочки-вишиванки, але й збереження цікавої лексики, професійних ткацьких найменувань, а головне – діалектної буковинської лексики, яка сьогодні є цінним скарбом, адже прийшла на територію нашої Молдови з української Буковини, разом з культурою та традиціями українців-переселенців на початку ХХ століття.

Серед основних термінів та найменувань можна назвати такі: *мережка* «ажурний узор, зроблений на місці висмикнутих із тканини ниток»; *цирка* «мережка, що складається з елементів, які нагадують літеру «ж»; використовується для прикрашення рукавів святкової жіночої сорочки»; *лудіння* «одяг, вбрання»; *сорочка-хлоп'янка* «сорочку такого типу носили на кожний день»; *кептар* «у гуцулів – верхній хутрянний одяг без рукавів»; *верстат* «примітивне дерев'яне устаткування для ткання ручним способом полотна, килимів» та ін.

Отже, дослідження старовинної сорочки-вишиванки має велике значення і цінність не тільки для історії власного родоводу нашої родини, але й дозволяє зрозуміти символіку та сакральне значення особливостей її моделі та пошиву, вибору кольорів та візерунків, відомості про жінок, які виробляли та носили цей вид народного українського одягу.

Крім того, діалектна лексика на позначення ткацьких виробів та процесів їх виконання дозволяє збагатити знання про унікальність мовлення українців півночі Молдови, які переселилися на наші терени на початку ХХ століття і зберегли рідну говірку. Такі матеріали, безумовно, будуть цінними для вивчення та викладання історії, культури та традицій українців Молдови, а також перспективними для подальшого дослідження.

Бібліографія:

1. БОРОВИК Ю. *Польові дослідження. Інтерв'ю з респондентом М. Боровик.*
2. Буковинська вишиванка. URL: <https://vzhe-vzhe.com/blog/bukovynska-vyshyvanka/>
3. ГАНЖА Н. *Українська вишиванка: значення символів.* URL: <https://f.ua/ua/articles/ukrainskaya-vyshivka-znachenie-simvolov.html>

4. ГЕТЕЛЮК О. *Анатомія вишиванки: знаки, кольори та розташування* URL: https://gluzd.org.ua/special_projects/znaky-kolory-ta-mistseznakhodzhennia-shcho-prykhovuie-vyshyvanka/
5. *Етимологічний словник української мови*: в 7-и т. / гол. ред. О.С. Мельничук; АН УРСР, Ін-т мов-ва ім. О.О. Потебні. – Київ: Наук. думка, 2006. – Том 5. – С. 358.
6. *Словник української мови*: у 20-ти томах. – Київ: Наукова думка, 2010-2020.
7. ЧОЛАНУ Л.В. *У кожному віці своя краса (традиції народного жіночого вбрання)*. URL: <https://ukr.md/2019/09/u-kozhnomu-viczi-svoya-krasa-tradiczi%d1%97-nar/>